

Wydawnictwo
Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy
Adres Redakcji: Kraków, Stradom 4

Krakowskie Zakłady Graficzne 4, ul. J. Sarego 7 — 261/59 — 1.500

DZIESIĘĆ TOMÓW „NASZEJ PRZESZŁOŚCI”

Redakcja „Naszej Przeszłości” oddaje w ręce czytelników dziesiąty tom studiów z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce. Z tej okazji warto przypomnieć kilka szczegółów z „historii” naszego młodego stosunkowo wydawnictwa, „zdać sprawę z władarstwa” oraz podsumować dotychczasowe zdobycze.

Myśl założenia pisma zrodziła się w okresie studiów w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, ale jej realizacji przeszkodziła wojna. W czasie koszmarnej okupacji, gdy patrzano się na barbarzyńskie niszczenie dzieł sztuki, zbiorów archiwalnych i bibliotecznych, myśl ta skonkretyzowała się jeszcze bardziej. W rok po przyjeździe ze Lwowa ukazał się pierwszy tom „Naszej Przeszłości”. Słowo wstępne redakcji nosi datę 8 września 1946 r., tj. święto Narodzenia Najśw. Maryi Panny. Tę datę należy uznać za dzień narodzin „Naszej Przeszłości”. Nowe czasopismo naukowe spotkało się z życzliwością zarówno władz duchownych, jak i państwowych.

Wkrótce po ukazaniu się pierwszego tomu, pisał ks. Józef Umiński w „Tygodniku Warszawskim”:

Było kompromitacją nauki polskiej, że jak trafnie jeszcze w r. 1925 (na zjeździe historyków w Poznaniu) zauważył profesor krakowskiego uniwersytetu Władysław Konopczyński, mieliśmy w kraju czasopismo, poświęcone historii reformacji, a nie mieliśmy naukowego organu dla dziejów Kościoła¹⁾.

W latach 1946—48 ukazały się cztery tomy „Naszej Przeszłości”.

¹⁾ Ks. J. Umiński, *Nasza Przeszłość*, „Tyg. warsz.” 1947 nr 1 z d. 5 I.

ści". Studia nasze spotkały się z uznaniem, czego dowodem liczne recenzje i wzmianki w czasopismach fachowych i tygodnikach. Dla przykładu przytoczymy tu słowa Mariana Tyrowicza, umieszczone w „Nowinach Literackich”:

Mylił by się gruntownie każdy, kto by przypuszczał, że w kraju tak zasadniczo katolickim, jakim jest Polska — dziejopisarstwo Kościoła katolickiego — stało na należytym mu wyżynie i poziomie naukowym, zaspakajającym wymagania nowoczesnej wiedzy historycznej. Dość stwierdzić, że dotąd brak jest w naszej literaturze historycznej oryginalnego i pełnego podręcznika dziejów Kościoła w Polsce [...] Trzy pierwsze tomy „Naszej Przeszłości” — to zaledwie zapowiedź śmiałej inicjatywy, utrudnionej katastrofą pożaru i rozsyпки archiwów, bibliotek i muzeów, i — powiedzmy śmiało — jednostronnością ujęć, których nie brakowało w dotychczasowej historiografii. Już trzy pierwsze tomy zapowiadają kierunek nowy: powiązanie przeszłości z chwilą obecną, rzucenia zagadnień ściśle religijno-historycznych na „wielkie drogi ludzkiego ducha”²).

„Śmiała inicjatywa” została wkrótce zahamowana na okres dziewięciu lat. Działalność swą wznowia wydawnictwo w r. 1957. Do współpracy zgłaszają się liczni pracownicy naukowcy, tak świeccy, jak i duchowni. „Nasza Przeszłość” wychodzi po przerwie w nowej, bardziej estetycznej szacie. Ministerstwo Kultury i Sztuki przydziela piękny papier. Z pomocą finansową spieszy Prymas Polski Ks. Kard. Stefan Wyszyński. Dzięki przychylności hierarchii kościelnej i władz państwowych pismo może ukazywać się regularnie.

Trudno nie wspominać i o autorach. Spotykamy wśród nich nazwiska znanych historyków z wszystkich ośrodków naukowych. Współpracują z nami prawie wszyscy historycy Kościoła w Polsce. Nie brak wśród nich i początkujących pracowników naukowych, którym otwieramy łamy naszych studiów. Autorzy — powiedzmy to szczerze — są naszymi oddanymi przyjaciółmi i zarazem dobrodziejami, gdyż piszą bezinteresownie. Z konieczności idziemy za przykładem Zachodu, gdzie autorom drukującym swe prace

² M. Tyrowicz, *Trzy tomy „Naszej Przeszłości”*, „Nowiny Literackie” 1947 nr 35 z d. 16 XI.

w czasopismach naukowych, nie zawsze wypłaca się honorarium. Może przy większej ilości prenumeratorów będziemy mogli wywiązać się należycie z tego obowiązku.

Ciągle jeszcze brak nam ludzi. Całą redakcję i administrację prowadzą dwie osoby. Na powiększenie personelu nie ma funduszy. Podnoszą nas na duchu słowa Ks. Kard. Wyszyńskiego, napisane z okazji złotego jubileuszu „Ateneum Kapłańskiego”, a które w brzmieniu dosłownym pragnęlibyśmy odnieść i do „Naszej Przeszłości”.

Doświadczenia trudnej drogi są błogosławieństwem dla wydawnictwa, gdyż kształcą charaktery ludzi, uczą ich serdecznej miłości Prawdy, ofiary i cierpienia dla niej. Łatwizna życiowa rodzi splotenie myśli i wysiłku zdobywczego³).

Zaciekawi zapewne czytelników, jak przedstawia się bilans dotychczasowej działalności naszego wydawnictwa. W „Naszej Przeszłości” drukowało rozprawy, miscellanea, recenzje czy sprawozdania 99 autorów, w tej liczbie 47 świeckich autorów, 3 biskupów, 25 kapłanów diecezjalnych, 21 członków zakonów i zgromadzeń, 3 zakonnice. Podajemy ich nazwiska w porządku alfabetycznym:

Arcab Jan ks. (Łódź)
 Banaś Beatrix s. urszulanka (Częstochowa)
 Bar Joachim o. O. F. M. Conv. (Kraków)
 Bartel Wojciech (Kraków)
 Barycz Henryk (Kraków)
 Bazieli Antoni o. C. SS. R. (Toruń)
 Bazieli Wiktor (Katowice)
 Bogdan Franciszek ks. S. A. C. (Oltarzew)
 Bogdanowicz Piotr (Zakopane)
 Bracha Franciszek ks. C. M. (Kraków)
 Budkova Zofia (Kraków)
 Czaplewski Paweł ks. (Turze)
 Drzymala Kazimierz ks. T. J. (Kraków)

³ Prymas Polski na Złoty Jubileusz Ateneum Kapłańskiego, „Aten. Kapł.” R. 51: 1959 s. 7.

Falkowski Czesław bp (Łomża)
 Fiałkowski Józef ks. (Warszawa)
 † Folwarski Henryk ks. (Łódź)
 Gawęda Stanisław (Kraków)
 Gieysztor Aleksander (Warszawa)
 † Glemma Tadeusz ks. (Kraków)
 Goelowski Tadeusz ks. C. M. (Kraków)
 † Godlewski Michał abp (Kraków)
 Gołąb Kazimierz (Kraków)
 Gotkiewicz Marian (Kraków)
 Górski Karol (Toruń)
 Gustaw Romuald o. O. F. M. (Lublin)
 † Hartleb Kazimierz (Toruń)
 Jabłońska Ewa (Lublin)
 Jasiński Kazimierz (Toruń)
 Jop Franciszek bp (Opole)
 Kapiszewski Henryk (Kraków)
 Karasiewicz Władysław ks. (Poznań)
 Kłoczowski Jerzy (Lublin)
 Kotula Franciszek (Rzeszów)
 Kowalkowski Alojzy ks. (Pelplin)
 Kujawska-Komender Teresa (Gdańsk)
 Kumor Bolesław ks. (Tarnów)
 Kuraś Stanisław (Kraków)
 Labuda Gerard (Poznań)
 Lehr-Splawiński Tadeusz (Kraków)
 Leszczyńska Zofia (Kraków)
 Lewicki Karol (Kraków)
 Librowski Stanisław ks. (Włocławek)
 Liedtke Antoni ks. (Pelplin)
 Malej Witold ks. (Warszawa)
 † Michalski Konstanty ks. C. M. (Kraków)
 Mitkowski Józef (Kraków)
 Mrowiec Karol ks. C. M. (Kraków)
 Natoński Bronisław ks. T. J. (Kraków)
 Nedza Julita Maria s. serecanka (Kraków)

Nowacki Józef ks. (Poznań)
 Obertyński Zdzisław ks. (Warszawa)
 Oblak Jan ks. (Olsztyn)
 Padacz Władysław ks. (Warszawa)
 Pawlikowski Witold (Poznań)
 Perzanowski Zbigniew (Kraków)
 Petrani Aleksy ks. (Lublin)
 Piechnik Ludwik ks. T. J. (Kraków)
 Pieradzka Krystyna (Kraków)
 † Pocięcha Władysław (Kraków)
 † Poplatek Jan ks. T. J. (Kraków)
 Poźniak Włodzimierz (Kraków)
 Prądzyński Wiktor ks. C. M. (Kraków)
 Rąb Jan ks. (Iwonicz-Zdrój)
 Rechowicz Marian ks. (Lublin)
 Reychman Jan (Warszawa)
 Rzepa Jan ks. (Tarnów)
 Sawicki Jakub (Warszawa)
 Sawicki Witold (Lublin)
 Schletz Alfons ks. (Kraków)
 Sidorowicz Zofia (Warszawa)
 Silnicki Tadeusz (Poznań)
 Skowron Czesław ks. (Kraków)
 Smereka Władysław ks. (Kraków)
 Stark Marian ks. C. M. (Kraków)
 Stawinoga Władysław ks. C. M. (Kraków)
 Stelmach Ambrozja s. albertynka (Kraków)
 Strzelecka Anna (Kraków)
 Svátek Josef (Opawa)
 Szoldrski Władysław o. C. SS. R. (Wrocław)
 Świętecka Maria (Kraków)
 Świszczowski Stefan (Kraków)
 Targ Alojzy (Katowice)
 Tyrowicz Marian (Kraków)
 Ulewicz Tadeusz (Kraków)
 † Umiński Józef ks. (Wrocław)

Urban Wincenty ks. (Wrocław)
 Usowicz Aleksander ks. C. M. (Kraków)
 Vetulani Adam (Kraków)
 Waskiewicz Hanna (Lublin)
 Wichur Władysław ks. (Kraków)
 † Widajewicz Józef (Kraków)
 Włodarski Bronisław (Toruń)
 Wojasówna Hanna (Gdańsk)
 Wojnowski Jan o. C. SS. R. (Tuchów)
 Wojteżak Albert o. O. F. M. Conv. (Kraków)
 Zalewski Jan ks. C. M. (Kraków)
 Zieliński Józef (Kraków)
 Żynda Bolesław (Poznań)
 Żywezyński Mieczysław ks. (Lublin)

Dziesięć tomów „Naszej Przeszłości” zawiera 81 rozpraw, 35 miscellaneów, 49 recenzji oraz szereg drobniejszych.

Z zakresu hagiografii wydaliśmy H. Kapiszewskiego: *Droga św. Wojciecha z Saksonii do Polski wiodła przez Panonię* (VI s. 289—299); Ks. P. Czaplewskiego: *Święty Wojciech i księżę pomorski wraz z żoną w legendzie „Tempore illo”* (VI s. 301—309); dwie prace H. Kapiszewskiego o św. Andrzeju Świradzie (VIII s. 45—81, X s. 17—69); K. Górskiego: *Uwagi o źródłach budzi-sławskich* (V s. 34—60) i *O sprawie św. Stanisława* (IV s. 61—82); B. Włodarskiego: *Salomea, królowa halicka* (V s. 61—83); ks. A. Liedtkego: *W poszukiwaniu grobu bł. Juty* (V s. 271—281); T. Kujawskiej-Komender: *Wstęp do badań nad pismami Doroty z Mątaw* (V s. 84—132); o. A. Bazieliha: *Początki kultu św. Andrzeja w Polsce* (VII s. 257—275).

Dość obszerny dział w naszym wydawnictwie stanowią biografie lub przyczynki do życiorysów biskupów polskich i innych zasłużonych postaci Kościoła polskiego. Z pośród biskupów polskich ukazały się następujące prace: J. Widajewicza: *Prohor i Prokulę, najdawniejsi biskupi krakowscy* (IV s. 17—32); ks. Wl. Karasiewicza: *Paweł z Przemankowa, biskup krakowski 1266—1292* (IX s. 157—247); J. Sawickiego: *Jan Biskupiec, biskup chełmski*

1377—1452 (IV s. 103—124); Wl. Pocięchy: *Arceybiskup gnieźnieński Mikołaj Dzierżkowski, Prymas Polski, ok. 1490—1559* (II s. 37—102); ks. A. Liedtkego: *Dookoła zagadnień hozyjańskich* (IV s. 295—310); ks. T. Glemmy: *Początki rządów biskupa Piotra Kostki i jego kapituła* (VIII s. 117—151); ks. J. Zalewskiego C. M.: *Arceybiskup J. D. Solikowski, obrońca naszych praw morskich w XVI wieku* (III s. 92—120); ks. J. Obląka: *Jan Karol Konopacki, biskup nominat warmiński* (VIII s. 153—179); ks. W. Urbana: *Konwersja Melecjusza Smotrzyńskiego, polemisty i dyzunickiego arceybiskupa połockiego w latach 1620—1627* (V s. 133—216); ks. A. Schletza: *Ks. Jan Albertrandi w latach 1731—1795* (X s. 177—208); *Ks. Jan Kanty Dąbrowski, biskup tyt. helenopolitański i sufragan poznański 1791—1853* (V s. 217—237); *Studia kard. Ledóchowskiego w seminarium świętokrzyskim w Warszawie 1841—1843* (II s. 245—253); H. Barycza: *Ludwik Łętowski jako człowiek i pisarz* (II s. 147—235); ks. W. Maleja: *Kardynał Aleksander Kakowski w świetle własnych wspomnień* (VIII s. 243—279) oraz ks. J. Umińskiego: *Arceybiskup Antoni Julian Nowowiejski, biskup plocki 1858—1941* (I s. 173—192).

Z zakresu biografii ukazały się w druku następujące sylwetki: Adama Opatowskiego (ks. Fr. Bracha C. M., III s. 121—144), Wojciecha Rudnickiego (ks. J. Obląk, X s. 431—437), Sebastiana Alojzego Sierakowskiego (ks. J. Popłatek T. J., IV s. 179—208), ks. Piotra Ściegiennego (ks. M. Żywezyński, IV s. 243—250), Brata Alberta (ks. K. Michalski C. M., III s. 212—222), S. Róży Okęckiej (ks. A. Schletz, VI s. 169—288), S. Bernardyny — Marii Jabłońskiej (s. A. Stelmach, X s. 317—375), Stanisława Łempieckiego (ks. A. Schletz, IV s. 241—278), o. Włodzimierza Ledóchowskiego (ks. Z. Obertyński, IV s. 341—350), ks. Józefa Umińskiego (ks. A. Schletz, VIII s. 281—327), ks. Jana Popłatka T. J. (ks. B. Natoński T. J., V s. 238—270), oraz ks. Tadeusza Glemmy (A. Vetulani, VIII s. 433—4).

Historii zakonów w Polsce przybyło kilka ciekawych i źródłowych pozycji. O męskich zakonach i zgromadzeniach pisali: Z. Perzanowski: *Honorarium autorskie Galla-Anonima* (IX s. 19—37); ks. F. Bogdan S. A. C.: *Sprawa egzempli benedyktynów*

w Polsce średniowiecznej (IX s. 51—90); St. Kuraś: *Katalog opatów klasztoru premonstratorskiego w Brzesku-Hebdomie* (IX s. 39—49); ks. H. Folwarski: *Poczet opatów klasztoru kanoników regularnych w Czerwińsku* (VI s. 5—81); J. Kłoczowski: *Dominikanie polscy nad Bałtykiem w XIII wieku* (VI s. 83—126); ks. A. Schletz: *Przyczynek do historii Zgromadzenia Misji w okresie rządów wizytatorskich ks. Michała Kownackiego* (I s. 127—150); J. Zieliński: *Misja jezuicka w Haliczu 1706* (VIII s. 407—410); J. Svátek: *Stavební a umělecký vývoj minoritských konventů ve Slezsku a v Kladsku v 18 století* (VII s. 299—307). O żeńskich zakonach ukazały się zarówno rozprawy, jak i dokumenty w *Miscellaneous: Miscellanea żukowskie* (o norbertankach, VI s. 329—377, o. Wł. Szoldrski C. SS. R). *Najstarsze dokumenty Zgromadzenia Panien Prezentek* (VII s. 277—298) i *Z dziejów Zgromadzenia Panien Prezentek* (X s. 209—245) pióra franciszkanina krakowskiego o. J. Bara. K. Górski wydał z rękopisu: *O zakonie PP. Maryjawitek* (IX s. 395—407). Historię urszulanek pierwszych 20 lat istnienia w Polsce wydała s. B. Banaś: *Początki zakonu św. Urszuli w Polsce 1857—1871*, (VI s. 127—168); *Urszulanki polskie w dobie „Kulturkampf” 1871—1877*, (VII s. 181—217). Początki zaś Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego (1894—1909) opracowała s. J. Nedza (X s. 277—316).

Z zagadnień historyczno-prawnych opublikowano w „Naszej Przeszłości” siedem rozpraw: G. Labudy: *Znaczenie prawno-polityczne dokumentu „Dagome-iudex”* (IV s. 33—60); K. Gołąba: *Opat Obizo i jego legacje* (X s. 113—142); ks. T. Glemmy: *Wizytacje diecezji krakowskiej z lat 1510—1570* (I s. 43—96); J. Sawickiego: *Z dziejów ustawodawstwa synodalnego diecezji przemyskiej o. l.* (III s. 3—36); ks. J. Rzepy: *Konsystorz generalny w Tarnowie 1781—1785* (VII s. 139—279); ks. T. Glemmy: *Krakowski konsystorz biskupi za czasów Andrzeja Rawy Gawrońskiego* (IV s. 225—242) oraz ks. Wł. Padacza: *Powojenne synody diecezjalne* (VIII s. 329—354).

W słowie wstępnym do pierwszego tomu przedstawiliśmy czytelnikom nasz plan na przyszłość. Pisaliśmy wówczas, że w naszych studiach

będziemy zamieszczać rozprawy z dziedziny historii Kościoła w Polsce, historii zakonów, historii teologii, dziejów pracy misyjnej w kraju naszym i za granicą; rozprawy ogólniejszej natury, teologiczne i filozoficzne, historyczno-prawne, społeczne związane z kulturą polską, znajdują również miejsce na łamach naszego wydawnictwa.

Z niektórych dziedzin wymienionych we wstępie, ukazały się tylko nieliczne rozprawy.

Z zakresu historii teologii i filozofii polskiej drukowała „Nasza Przeszłość” kilka pozycji, a mianowicie, studia: ks. A. Usowicza C. M.: *Traktaty Jana z Głogowa jako wyraz kultury średniowiecznej* (IV s. 125—156); *Poglądy moralno-polityczne ks. Stanisława Sokolowskiego* (I s. 97—126); ks. Fr. Brachy C. M.: *Nauka Stanisława Sokolowskiego o znamionach prawdziwego Kościoła* (II s. 103—134); ks. K. Drzymały T. J.: *Polemika ks. Marcina Śmigleckiego T. J. z innowiercami o powołaniu ministrów* (IX s. 323—356); ks. A. Usowicza: *Stanisław Wieczorkowski. Z historii Uniw. Jag. w pierwszej połowie XVII w.* (III s. 145—161). Ciekawy ze względu na tematykę jest krótki artykuł K. Górskiego: *Stan badań nad dziejami mistyki w Polsce* (III s. 247—254).

Kultura i oświata kościelna w Polsce posiada szereg wartościowych pozycji. H. Barycz opublikował *Metrykę promowanych Wydziału Teologicznego uniwersytetu krakowskiego z lat 1639—1741* (III s. 185—212). *Wykaz promowanych na Wydziale Teologicznym Uniw. Jagiell. w latach 1796—1939* ogłosił K. Lewicki (VII s. 309—318). Do dziejów seminariów duchownych odnoszą się dwa artykuły: ks. Wł. Wichra, *Nauka teologii moralnej w dawnych seminariach misjonarskich* (III s. 162—180) i ks. M. Rechowicza: *Zagadnienie powołań kapłańskich w okresie działalności pojózefińskiego Seminarium Generalnego w dawnej Galicji* (IV s. 209—224). Kościelnym szkolnictwem średnim i elementarnym zajęli się ks. L. Piechnik T. J.: *Gimnazjum w Braniewie w XVI w.* (VII s. 5—72); *Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI* (X s. 159—175); H. Barycz: *Kartka z dziejów staropolskiego wychowania dziewcząt* (IV s. 157—178) oraz E. Jabłońska: *Zarys działalności m. Marceliny Darowskiej na polu*

organizacji szkolnictwa żeńskiego 1863—1911 (VII s. 219—234). O powiązaniach kulturalnych Polski z zagranicą pisali: H. Barycz, *Z ech polsko-rzymskiej przeszłości kulturalnej* (VIII s. 203—229) i J. Reychman, *Z dziejów związków kościelnych węgiersko-polskich* (I s. 193—207).

Do historii kultury katolickiej w Polsce zaliczyć musimy szereg prac o różnej tematyce, a więc z historii liturgii, muzyki kościelnej, homiletyki, i in. Do tego rodzaju rozpraw należą następujące: T. Lehr-Splawińskiego, *Nowa faza dyskusji o zagadnieniu liturgii słowiańskiej w dawnej Polsce* (VII s. 235—256); W. Poźniaka, *Pasja choralowa w Polsce* (III s. 37—91); ks. W. Urbana, *Rola śpiewników i modlitewników w zachowaniu polskiego języka na Śląsku* (VIII s. 231—241); ks. A. Schletza, *Nieznane kazania ks. A. Biernackiego z drugiej połowy XVIII wieku* (VII s. 129—138). Ostatnio wprowadziliśmy do „Naszej Przeszłości” tematy z zakresu literatury religijnej oraz kultury ludowej. Prace ks. J. Arcaba: *Cyprian Norwid wobec Kościoła i Stolicy Apostolskiej* (IX s. 369—388) i F. Kotuli: *Rańtuchy. Elementy kultury ludowej w wyposażeniu kościołów* (X s. 377—390) są pierwszą tego rodzaju próbą.

Dzieje poszczególnych diecezji, działalność misyjna Kościoła i historie parafii znalazły także autorów na łamach naszego pisma. *Początki misji ruskiej biskupstwa lubuskiego* opracował A. Gieysztor (IV s. 83—102); J. Reychman przedstawił *Biskupstwo bawockie w świetle historiografii rumuńskiej* (IV s. 317—340). Kościelne dzieje w Polsce w okresie reformacji wyświetlają w fragmentaryczny oczywiście sposób artykuły M. Gotkiewicza: *Reformacja i kontrreformacja na Spiszu* (VII s. 73—94), oraz ks. St. Librowskiego: *Zmagania o katolicyzm i polskość Ziemi Bytowskiej i Lęborskiej* (VIII s. 181—201). Z monograficznych opracowań parafii i ich duszpasterzy wyliczymy cztery pozycje, W. Bazieliha: *Parafialni proboszczowie starosądecki* (IX s. 91—155); J. Widajewicza: *Najdawniejsi proboszczowie parafii w Buszcu* (II s. 237—244); ks. W. Urbana: *Rzymsko-katolicka parafia*

w *Gościęcinie na Opolszczyźnie i jej duszpasterstwo* (IX s. 249—292) oraz ks. J. Rąba: *Kościelne dzieje Brzozowa* (IX s. 293—321).

Przyczynki do stosunków między panującymi a Kościołem i politycznej historii Kościoła zawiera rozprawa B. Bogdanowicza: *Co można wydedukować z Kroniki Thietmara?* (X s. 71—111) podająca po raz pierwszy ciekawe szczegóły do panowania Bolesława Chrobrego. Nowe naświetlenie zbrodni gąsawskiej dał ks. J. Umiński w artykule: *Śmierć Leszka Białego* (II s. 3—36). Ks. W. Urban pisze o nieudanych staraniach Przemysła Otokara II o metropolię czeską i polityce krzyżackiej w tym względzie (VI s. 311—325). Fundacjami Jagielly i Jadwigi na rzecz Kościoła w Polsce i na Litwie zajmuje się K. Hartleb w pracy: *Dla pomnożenia chwały Bożej* (I s. 5—42).

Ciekawym dokumentem z zakresu życia wewnętrznego jest wydany przez franciszkanów krakowskich, oo. J. Bara i A. Wojtczaka *Dziennik Anieli Saławy* (VIII s. 355—406). Nowe światło na postać Bogdana Jańskiego rzucają dwa artykuły Karola Górskiego: *Religijność Bogdana Jańskiego przed nawróceniem* (X s. 247—276) i *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u trapistów w r. 1837* (VIII s. 411—428).

W roku jubileuszowym Objawień w Lourdes wydała „Nasza Przeszłość” bibliografię B. Żyndy: *Objawienia w Lourdes i związane z nimi wydarzenia w piśmiennictwie polskim* (VIII s. 435—485).

Nie wyliczamy tu wszystkich pozycji, zamieszczonych przez autorów w naszym wydawnictwie. Miło nam jednak stwierdzić, że każda niemal pozycja wnosi coś nowego w dzieje Kościoła polskiego. Najpiękniejszą dla nas nagrodą będzie to, jeśli po latach będzie można przystąpić do opracowania syntezy i wykrzystalizować dla tego celu bogate materiały analityczne i przyczynkarskie z „Naszej Przeszłości”.

Wehodzimy w okres nowego dziesięciolecia. Pragniemy bardziej i głębiej jeszcze badać dzieje Kościoła polskiego, podnieść poziom naukowy pisma, przedstawić duchowieństwu i inteligencji

katolickiej możliwie wierny obraz przeszłości Kościoła katolickiego w Polsce.

Ufamy, że zbliżające się tysiąclecie Państwa Polskiego i Millennium chrześcijaństwa uczyni „Naszą Przeszłość” bardziej aktualną, bo historia tak jak dawniej, będzie i dzisiejszemu człowiekowi *magistra vitae*.

Ks. Alfons Schletz

HENRYK KAPISZEWSKI

EREMITA ŚWIRAD W PANONII

(Ze stosunków polsko-panońskich na przełomie X i XI wieku)

Sprawa stosunków między Polską a Panonią w okresie pierwszych Piastów wymaga jeszcze poniesienia dużego wysiłku, zanim ich obraz stanie się dla nas jasny, nabierze barw życia. Szczerłość źródeł, do tego w większości niewspółczesnych, utrudnia możliwość dociekania dziejów ziem leżących na północ i południe od Dunaju. A przecież stosunki Polski z krajami, leżącymi od niej na południe, były wówczas nie mniej żywe, jak z sąsiadami na zachodzie, czy wschodzie. W nielicznych źródłach znajdują się jednak wiadomości o sprawach i problemach podobnych tu i tam, zębiających się o siebie. Nie wszystkie zostały dostatecznie wyzyskane. Poddanie niektórych z nich ponownemu rozpatrzeniu z równoczesnym uwzględnieniem szerszego tła zdarzeń, zachodzących współcześnie nie tylko na terenie Polski i Panonii, ale i na ziemiach z nimi sąsiadujących, przyczyni się do lepszego poznania jednego z fragmentów naszych dziejów z przełomu X i XI wieku.

Przy pracy niniejszej korzystałem z cennych uwag i rad p. Prof. Jadwigi Karwasińskiej, której na tym miejscu za życzliwą pomoc składam serdeczne podziękowanie.

Skróty użyte w przypisach:

- MPH — *Monumenta Poloniae Historica*. Pomniki Dziejowe Polski. Lwów i Kraków 1864—1893.
 SRH — *Scriptores Rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae Gestorum*. Budapeszt, t. I 1937, t. II 1938.
 MGH SS — *Monumenta Germaniae Historica Scriptores*. T. I—XXXII. Hannover 1826—1913.
 A SS — *Acta Sanctorum, Julii*, t. IV, Paryż — Rzym 1898.